

NORGES HØYESTERETT

Den 16. mars 2011 avsa Høyesterett dom i

HR-2011-00556-A, (sak nr. 2010/1790), sivil sak, anke over dom,

A (advokat Jan Kristian Matei Arhaug – til prøve)

mot

Staten v/Statens pensjonskasse (Regjeringsadvokaten
v/advokat Kirsten Berger – til prøve)

STEMMEGIVNING :

- (1) Dommer **Møse**: Saken gjelder spørsmålet om det foreligger ansvarsgrunnlag etter yrkesskadeforsikringsloven § 11 første ledd bokstav c fordi en befalsskoleelev ble påført kuldeskade under en øvelse. Søksmålet er rettet mot staten, som er selvassurandør og representert ved Statens pensjonskasse – den instans som administrerer yrkesskadeforsikringen for de vernepliktige.
- (2) A avtjente førstegangstjenesten i infanteriet fra 1990 til 1991 og var så et par år i det sivile yrkesliv. Sommeren 1993 begynte han som befalsskoleelev ved Kavaleriets Øvingsavdeling på Trandum. Etter avsluttet aspirantperiode i august 1993 ble han tatt opp som befalsskoleelev ved Oppklaringslinjen. Tingretten har med tilslutning av lagmannsretten beskrevet linjens oppgaver slik:

”Oppklaringslinjen dreiet seg om innhenting av informasjon under alle forhold, både i fred og krig. Dette kunne for eksempel innebære å ligge i baser under bakken i flere dager eller utføre spesialoppdrag i form av sabotasje eller ’raids’ innenfor fiendens

linjer. Elevene skulle gjøres best mulig skikket for alle tenkelige forhold og typer av oppdrag. Et sentralt element var at de skulle trenes til å kunne klare seg selv. Linjen var meget fysisk og krevende, og innebar en del patruljegang og øvelser ute i terrenget.”

- (3) I månedsskiftet september/oktober 1993 holdt oppklaringslinjen en øvelse kalt ”overlevelsesuken”. Under denne øvelsen fikk A kuldeskade på de tre midterste tærne på begge føttene.
- (4) Forsvarets overkommando tilkjente 10. oktober 2002 A engangserstatning med 111 900 kroner etter ordningen med engangserstatning for vernepliktige, basert på en medisinsk invaliditetsgrad på 20 prosent.
- (5) Trygdekontoret innvilget ham 21. februar 2005 løpende menerstatning i medhold av folketryktdloven kapittel 13, beregnet etter invaliditetsgruppe 1, dvs. 15–24 prosent. Vedtaket ble gitt virkning fra 1. september 2001 – tre år før hans søknad.
- (6) I brev 28. desember 2005 til Statens pensjonskasse krevde A erstatning for det tap han var påført ved at han hadde fått menerstatning fra folketrygden først fra 1. september 2001, samt for tapt arbeidsfortjeneste som følge av at han hadde måttet avbryte sin planlagte militære løpebane. Han ba også om støtte til omskolering. Statens pensjonskasse traff 23. februar 2006 vedtak om å avslå erstatning etter yrkesskadeforsikringsloven.
- (7) A bragte saken inn for Forsikringskadenemnda, som 16. desember 2008 med tre mot to stemmer konkluderte at det ikke forelå noen arbeidsulykke etter yrkesskadeforsikringsloven § 11 første ledd bokstav a. Flertallet viste til at etter nemndspraksis og Rikstrygdeverkets retningslinjer kunne forfrysning omfattes, dersom kulden inntraff plutselig og var særlig sterk, men dette var ikke tilfellet her. Mindretallet la særlig vekt på at A ikke hadde hatt mulighet til å beskytte seg mot kulden og forfrysninger, og at temperaturen under øvelsen var opplyst å ha sunket til under syv minusgrader.
- (8) Verken Statens pensjonskasse eller Forsikringskadenemnda drøftet om § 11 første ledd bokstav c kunne anvendes, som er det spørsmål Høyesterett skal ta standpunkt til.
- (9) Deretter anla A sak for Oslo tingrett. Han påberopte seg prinsipielt § 11 første ledd bokstav a, subsidiært bokstav c. Retten avsa 22. september 2009 dom med slik domsslutning:
- ”1. Staten v/Statens Pensjonskasse frifinnes.**
- 2. Hver av partene bærer egne saksomkostninger.”**
- (10) Tingretten kom til at det ikke forelå noen arbeidsulykke etter § 11 første ledd bokstav a og viste blant annet til at temperaturen ikke hadde sunket til syv minusgrader, slik Forsikringskadenemndas mindretall hadde lagt til grunn. Heller ikke bokstav c gav grunnlag for erstatning.
- (11) A anket til Borgarting lagmannsrett, som 13. september 2010 avsa dom med slik domsslutning:

”1. Anken forkastes.

2. Saksomkostninger for lagmannsretten tilkjennes ikke.”

- (12) As anke til Høyesterett gjaldt uriktig bevisvurdering og lovanvendelse. Han anførte at både yrkesskadeforsikringsloven § 11 første ledd bokstav a og bokstav c gav grunnlag for erstatning. Ankeutvalget fremmet anken for så vidt gjaldt bokstav c. På dette punkt gjaldt anken bare lagmannsrettens lovanvendelse. Forhandlingene for Høyesterett ble begrenset til spørsmålet om det foreligger ansvarsgrunnlag, ikke en eventuell erstatningsutmåling, jf. tvisteloven § 30-14 tredje ledd.
- (13) For Høyesterett er det fremlagt en del nye dokumenter. Saken står ellers i samme stilling som for de tidligere retter.
- (14) Den ankende part, A, har i det vesentlige gjort gjeldende:
- (15) Lagmannsretten har uriktig lagt til grunn at kuldeskaden ikke faller inn under yrkesskadeforsikringsloven § 11 første ledd bokstav c. Befalsskoleelevenes deltakelse i øvelsen var en ”arbeidsprosess”, som innebar betydelig risiko for skade. Ikke bare konkrete aktive eller mekaniske handlinger, men også mer generell deltakelse i en arbeidssituasjon omfattes av begrepet ”arbeidsprosess”. Elevene kunne ikke selv bestemme hvordan øvelsen skulle gjennomføres. De hadde manglende kontroll over situasjonen og kunne ikke beskytte seg mot kulden.
- (16) Det er i samsvar med lovgivers intensjoner at ansvar ilegges. Også Høyesterettsdommer om § 11 første ledd bokstav c, Rt. 2004 side 261 og Rt. 2008 side 1646, gir støtte for at det her foreligger ansvarsgrunnlag. Situasjonen ligger nær opp til kravene for erstatningsplikt etter § 11 første ledd bokstav a og b. Dette taler for at ansvarsgrunnlag foreligger etter bokstav c. Underrettspraksis og forsikringspraksis trekker i samme retning.
- (17) Det vises også til det generelle formål yrkesskadeforsikringsordningen hviler på, samt hensynet til rettferdighet, ansvarspulverisering, reparasjon og prevensjon. At A tilkjennes erstatning etter § 11 første ledd bokstav c, medfører ikke at alle frost- og kuldeskader vil bli dekket av ordningen.
- (18) A har nedlagt slik påstand:
- ”1. Tingrettens og lagmannsrettens dommer oppheves og hjemvises til fortsatt behandling.**
- 2. A tilkjennes saksomkostninger for tingretten og lagmannsretten.”**
- (19) Ankemotparten, *staten v/ Statens pensjonskasse*, har i det vesentlige gjort gjeldende:
- (20) Lagmannsrettens resultat er riktig. Yrkesskadeforsikringsloven § 11 første ledd bokstav c har ikke et vidtrekkende virkefelt, men er en sikkerhetsventil for tilfelle som ligger nær opp til bokstav a og b. Dette følger både av forarbeidene og Høyesteretts praksis.

- (21) Begrepet "arbeidsprosess" viser til tekniske, kjemiske eller mekaniske arbeidsoppgaver som utføres etter en forhåndsbestemt og klart definert fremgangsmåte eller metode, og hvor den enkelte arbeidstaker har liten eller ingen innflytelse over hvordan utførelsen skal skje.
- (22) Øvelsen var ikke en slik arbeidsprosess. Arbeidsoppgaven gikk ut på å bevege seg i terrenget. Befalsskoleelevene hadde stor frihet med hensyn til hvordan utførelsen skulle skje, og om de skulle holde seg i ro eller i bevegelse. Formålet var å trene soldatenes selvstendighet. As skade oppstod ikke plutselig og ligger ikke nær opp til arbeidsulykkene etter § 11 første ledd bokstav a. Det er heller ikke treffende å likestille kuldeskader med yrkessykdommene i bokstav b.
- (23) Staten ved Statens pensjonskasse har nedlagt slik påstand:

"Anken forkastes."

- (24) *Mitt syn på saken:*
- (25) Før jeg går inn på rekkevidden av yrkesskadeforsikringsloven § 11 første ledd bokstav c, vil jeg redegjøre nærmere for de faktiske forhold. Lagmannsretten har i stor grad vist til tingrettens fremstilling, og partene er enige om at den – med noen presiseringer – er korrekt.
- (26) Oppklaringslinjen ved Kavaleriets Øvingsavdeling på Trandum avholdt sin øvelse – "overlevelsesuken" – fra søndag 26. til torsdag 30. september 1993. Den ble avsluttet enten torsdag 30. eller fredag 1. oktober 1993. Tingretten har beskrevet hendelsesforløpet slik:

"Den første del av øvelsen fant sted over tre dager ved Steinsjøen på grensen mellom Hurdal og Toten. A var en del av et lag som bestod av fire personer. Laget fikk i oppgave å sette opp en stasjonær base og skaffe mat, drikke og brensel selv. De hadde med seg overlevelsesutstyr i form av fiskekrok, snøre, kniv, kompassnål og sysaker. A var kledd i feltuniform, vinterundertøy, feltbukse, feltjakke, feltskjorte og ullgenser. Han hadde marsjstøvler, et par ullsokker, jegerlue, votter og overtrekksvotter.

Klimaforholdene var ikke unormale. Det var relativt varmt om dagen og kaldt om natten. Elevene fikk fyr på bålet, og hadde ingen større problemer med kulden. Mat var det imidlertid svært lite av. Den tredje dagen fikk to og to elever i oppdrag å slakte en høne. Elevene skulle deretter klare seg på egenhånd. Hver elev fikk med seg en halv høne. A har forklart at mye av natten gikk med til å sette opp bivuakk og lage hønseuppe. Han hadde ikke ... noen plager etter de første tre dagene, selv om han var preget av matmangel og lite søvn. Han husker ikke å ha vært særlig våt på beina.

Om morgenen fjerde dagen ble elevene samlet og kjørt i buss mot leiren på Trandum. I området øst for leiren gikk øvelsen inn i sin siste del. Elevene skulle i denne del av øvelsen agere krigsfanger på flukt. Noen kilometer sørøst for Trandum ble de fratatt det aller meste av utstyret de hadde hatt ved Steinsjøen. Elevene fikk imidlertid lov til å ta med seg et provisorisk kart som de selv hadde tegnet og sydd inn i uniformen.

Det er på det rene at elevene var slitne og nedkjørte da fluktdelen av øvelsen startet. A har fortalt at han fikk nappet til seg et eple fra en komposthaug i forbindelse med at øvelsen startet. Den psykiske påkjenningen ble forsterket ved at han ikke visste hva som ventet, og når øvelsen ville ta slutt. A fryktet at han ville få ublid behandling av hundetjenesten og stormtjenesten dersom han ble oppdaget, og at han som krigsfange kunne risikere å bli utsatt for lange og belastende avhør.

Klokken 20 om kvelden fjerde dagen passerte laget hans en meldepost ved Melby gård, øst for Gardermoen. Laget fikk da ordre om å møte ved Ridebanen ved Trandum, nordøst for Gardermoen, seks timer senere. Banen befant seg en times marsj unna Melby Gård. I retning ridebanen passerte laget et vann og en åker. I dette området ble et kvinnelig medlem av laget dårlig etter å ha spist for mye rå potet. Laget diskuterte hva man skulle gjøre, og bestemte seg for å gå inn i et falleferdig hus de kom forbi. Slik A husker det, snakket han med sitt kvinnelige lagmedlem mens de satt opp mot en vegg inne i huset. Han har forklart at han i tidsperioden mellom klokken 23 og 00.30 sovnet delvis av. Han la ikke noe over seg for å beskytte mot kulden og gjorde heller ikke noe for å beskytte føttene.

A har forklart at han ikke husker hvor lenge han sov. Da han våknet for å gå videre, følte han seg veldig rar i beina. A var stiv og kald, omtåket og nummen i føttene. Han hadde problemer med å reise seg og stå oppreist. Formen ble bedre etter hvert som han begynte å gå mot ridebanen, hvor laget hans ankom klokken 2 om natten. Laget fikk da beskjed om å gå i retning nordøst mot et meldepunkt ved Risebro på Dal. Da han kom til Risebro morgenen etter, fikk han ordre om å møte på Trandum klokken 12 samme dag. Ved fotballbanen på Trandum ble han tatt til fange, før øvelsen kort tid etter ble avblåst.”

(27) For tingretten ble det fremlagt observasjoner fra den daværende meteorologiske stasjonen på Gardermoen. Målingene viste at temperatur og værforhold under øvelsen lå innenfor normal variasjonsbredde for årstiden. Det var plussgrader om dagen. Om nettene var de kaldeste målinger like under 0, dvs. at minimumstemperaturene for de enkelte netter var mellom minus 0,4 og minus 1,6.

(28) A merket straks etter avsluttet øvelse at noe var galt med de tre midterste tærne på føttene, og det er ikke bestridt at han ble påført en kuldeskade under øvelsen. På grunnlag av fagkyndige forklaringer under forhandlingene gav tingretten en sammenfattende beskrivelse av dette begrepet:

”Kuldeskader er i all korthet en nedkjølingsskade som typisk inntreffer ved lufttemperaturer over 0 grader, i motsetning til frostskader som oppstår ved temperaturer under 0 grader. Kuldeskader kan gi kroniske plager i form av smerter, stivhet og nummenhet. Plagene kan virke invalidiserende. Amputasjon er ikke et alternativ da dette kan bidra til å forsterke plagene. De fleste kuldeskader inntreffer mellom 0 til 8 plussgrader, men kan inntreffe ved så høye temperaturer som 15 plussgrader. Ikke bare lufttemperatur er avgjørende for utvikling av kuldeskader. Andre sentrale faktorer er fuktigheteksponering på huden og bekledning. Andre medvirkende faktorer kan være mat- og væskemangel, fysiske påkjenninger, sønmangel, manglende egenomsorg, alkoholpåvirkning, bruk av nikotin, og høy luftfuktighet.”

(29) Partene har vært noe uenige om når kuldeskaden oppstod. Mens A viste til den siste natten, mente staten at også de første tre dagene spilte inn. Jeg kan ikke se at dette er avgjørende for resultatet i saken. I likhet med lagmannsretten finner jeg det sannsynliggjort at begge tidsrom hadde betydning:

”Lagmannsretten legger til grunn at kulde tidligere under øvelsen, samt mangel på mat, drikke og søvn og fuktighet i påkledningen var medvirkende til at skaden oppsto. Lagmannsretten legger på bakgrunn av erklæringen og forklaringen fra dr. Arvesen til grunn at nedkjølingen som medførte skaden kan ha startet før den siste natten uten at noe var merkbart i føttene. Lagmannsretten finner imidlertid på grunnlag av dr. Arvesens legeerklæring sannsynliggjort at nedkjølingen denne natten ... er av størst betydning som årsak til de primære vevsskadene. Dr. Arvesen forklarte under ankeforhandlingen at kuldeskade kan oppstå på få timer når man, som her, legger seg

ned etter å ha vært i aktivitet. A har som nevnt forklart at han natten til 30. september rundt midnatt satte seg ned for å hvile og sovnet uten å beskytte føttene mot kulde.”

- (30) Det har også vært uenighet om hvorvidt A hadde kunnskaper om kuldeskader og forebygging av dem. I likhet med lagmannsretten legger jeg til grunn at han ikke hadde kunnskap om risikoen for at det kan oppstå temperaturbetingede skader selv om det ikke er frost, og at han derfor ikke traff særskilte tiltak for å beskytte seg mot kulde under øvelsen.
- (31) Jeg ser nå på de rettslige spørsmål. Yrkesskadeforsikringsloven § 10 fastslår at forsikringen dekker skader og sykdommer som arbeidstakere påføres ”i arbeid på arbeidsstedet i arbeidstiden” med ”de unntak som følger av § 11”.
- (32) Ifølge § 11 første ledd bokstav a dekkes skade og sykdom forårsaket av ”arbeidsulykke”. Det fremgår av forarbeidene at dette begrepet skal forstås på samme måte som i folketrygdloven, jf. Rt. 2005 side 1757 (skyggekjennelsen) og Rt. 2007 side 882 (pallekjennelsen) avsnitt 32. I folketrygdloven § 13-3 annet ledd defineres ”arbeidsulykke” slik:
- ”Som arbeidsulykke regnes en plutselig eller uventet ytre hendning som medlemmet har vært utsatt for i arbeidet. Som arbeidsulykke regnes også en konkret tidsbegrenset ytre hendning som medfører en påkjenning eller belastning som er usedvanlig i forhold til det som er normalt i vedkommende arbeid.”**
- (33) Denne bestemmelsens første og annet punkt omtales gjerne som henholdsvis det ”markerte” og det ”avdempede” ulykkesbegrep.
- (34) Lagmannsretten fant i likhet med tingretten at hendelsen ikke var å anse som så ”plutselig eller uventet” at § 13-3 annet ledd første punktum kom til anvendelse. Heller ikke kravene til det ”avdempede” ulykkesbegrep i annet punktum var oppfylt. Den forholdsvis moderate nattekulden A hadde vært utsatt for, utgjorde ikke en påkjenning eller belastning som var ekstraordinær sammenlignet med det som er normalt for befalsskoleelever. Yrkesskadeforsikringsloven § 11 første ledd bokstav a om ”arbeidsulykke” kom derfor ikke til anvendelse.
- (35) På dette punkt ble som nevnt As anke nektet fremmet av ankeutvalget.
- (36) Selv om yrkesskadeforsikringsloven § 11 første ledd bokstav b ikke er påberopt som erstatningsgrunnlag i vår sak, nevner jeg at bestemmelsen fastslår at skade og sykdom som i medhold av folketrygdloven § 13-4 er likestilt med yrkesskade, dekkes av yrkesskadeforsikringen. Sosial- og helsedepartementet har vedtatt forskrift 11. mars 1997 om hvilke yrkessykdommer, klimasykdommer og epidemiske sykdommer som skal likestilles med yrkesskade. Etter forskriften § 2 A skal klimasykdommer og epidemiske sykdommer som følger av kulde og lav temperatur under arbeid i ishavsstrøk, likestilles med yrkesskade. Det samme gjelder sykdommer som følger av sterk varme og sol under arbeid i tropiske eller subtropiske strøk, jf. forskriften § 2 B. Det fremgår av bestemmelsenes forhistorie at de særlig var utformet med tanke på sjøfolk i utenriksfart, jf. blant annet side 30–31 i den utredning fra Rikstrygdeverket som lå til grunn for den tidligere lov om yrkesskadetrygd 12. desember 1958.

(37) Ifølge § 11 første ledd bokstav c skal forsikringen dekke annen skade og sykdom, dersom denne skyldes ”påvirkning fra skadelige stoffer eller arbeidsprosesser”. Hovedspørsmålet i saken er hvordan dette vilkåret skal tolkes.

(38) Fra forarbeidene nevnes først de alminnelige motiver i Ot.prp. nr. 44 (1988–89) side 56, hvor Justisdepartementet uttaler:

”Selv om forskriften etter [folketrygdloven] § 11-4 nr 1 i prinsippet kan endres raskt, kan man i et konkret tilfelle stå overfor en sykdom som burde vært tatt med i listen, men som foreløpig ikke er det. Skadelidte bør også i disse tilfellene kunne kreve dekning under yrkesskadeforsikringen. Forutsetningen må imidlertid være at han eller hun påviser at årsaken er påvirkning på arbeidsplassen eller skadelige arbeidsprosesser, jf utkastet § 11 første ledd bokstav c. Gjennom denne avgrensningen er det meningen å få fram at bare typiske yrkessykdommer skal gi rett til erstatning fra forsikringsgiveren. Belastningslidelsene faller utenfor, se også de spesielle merknadene til § 11 kapittel VIII.”

(39) Også de spesielle motivene til § 11 første ledd bokstav c gir en viss veiledning. I proposisjonen side 89 heter det:

”Bokstav c åpner for at også andre skader enn de som er nevnt i bokstav a og b kan gi rett til dekning under yrkesskadeforsikringen. Forutsetningen er at arbeidstakeren beviser at skaden eller sykdommen skyldes påvirkning fra skadelige stoffer eller arbeidsprosesser. De skadelige stoffene må befinne seg på arbeidsplassen, jf utkastet § 10. Sykdommer som skyldes radioaktiv stråling kan f.eks. gi rett til dekning etter dette alternativet. Det samme gjelder andre sykdommer som etter sin art tilsvarer dem som gir rett til dekning etter bokstav b, men som ennå ikke er tatt med i listen etter [folketrygdloven] § 11-4 nr 1. Det er ikke meningen at belastningslidelser skal gi rett til erstatning etter bokstav c.”

(40) Disse uttalelsene i forarbeidene tyder på at § 11 første ledd bokstav c først og fremst skulle være et supplement til listen over sykdommer som etter bokstav b er likestilt med yrkesskade. En slik forståelse er også kommet til uttrykk senere, for eksempel i et lovforslag inntatt i NOU 2004: 3 Arbeidsskadeforsikring side 471, jf. også side 236–237 og 451. Lovforslaget er ikke fulgt opp.

(41) Høyesterett har avsagt to dommer om yrkesskadeforsikringsloven § 11 første ledd bokstav c. Den første var Rt. 2004 side 261 (blodproppdommen) om en sveiser som var blitt arbeidsufør på grunn av en blodpropp han hadde pådratt seg i arbeidet. Denne lidelsen var ikke på listen over sykdommer som var likestilt med yrkessykdommer, og spørsmålet var om § 11 første ledd bokstav c kunne anvendes. Høyesterett fant under dissens (3–2) at sveiserens lidelse falt inn under bestemmelsen. Om bestemmelsens rekkevidde uttalte førstvoterende på vegne av flertallet i avsnitt 46:

”Videre må det legges til grunn at bestemmelsen i § 11 første ledd bokstav c supplerer bestemmelsen i bokstav b og ikke er tilsiktet å ha et vidt anvendelsesområde. Det er ikke slik at enhver skade eller sykdom dekkes av bokstav c, selv om det foreligger årsakssammenheng.”

(42) Etter flertallets syn kunne ikke bare sykdommer som ”etter sin art” tilsvarte listesykdommene etter bokstav b falle inn under bokstav c, men også andre sykdommer, dersom det foreligger forhold som gjør det naturlig å likestille dem med listesykdommene hensett til ”lovens formål og system”, jf. avsnitt 48 og 49.

- (43) På denne bakgrunn kom flertallet til at sveiserens blodpropp falt inn under ordlyden. Det dreide seg om ”annen skade og sykdom” som ikke var dekket av bokstav a eller b, og sykdommen skyldtes påvirkning fra ”skadelige arbeidsprosesser”. Om dette uttales det i avsnitt 32:

”... På 1980-tallet ble sveisemetoden som ble brukt på Tangen endret fra elektrodesveising til rørtrådsveising. Dette medførte at sveiserne må være mye mer konsentrert og at de hele tiden må være mye nærmere smelteballen. I tillegg medførte dette at det ikke ble naturlige stopp i sveisearbeidet slik at sveiserne kunne bli sittende helt stille i samme vanskelige arbeidsstilling over lengre tid. I den senere tid har man gått over til mer mekanisert sveising, både ut fra effektiviseringshensyn og hensynet til arbeidernes helse. ...”

- (44) I Rt. 2008 side 1646 (bolteløftdommen) la Høyesterett til grunn at § 11 første ledd bokstav c ikke bare supplerer bokstav b om yrkessykdom, men også bokstav a om arbeidsulykke, jf. særlig avsnitt 42. En skulderskade etter et tungt løft ble her ansett å falle inn under bestemmelsen. I avsnitt 46 og 47 heter det om tolkningen av bestemmelsen:

”Det følger av Rt. 2004 side 261 avsnitt 46 at bokstav c ikke er tilsiktet å ha et vidt anvendelsesområde. Etter nyere trygdepraksis og avgjørelsene i Rt. 2005 side 1757 og Rt. 2007 side 882 kan spesielt tunge løft i seg selv gi grunnlag for yrkesskadedekning etter § 11 første ledd bokstav a. Min konklusjon blir etter dette at § 11 første ledd bokstav c klart dekker et tilfelle som det foreliggende, som ligger helt opp til hva som dekkes etter bokstav a. Merknadene for arbeidsgivere for å dekke skader ved spesielt tunge løft kan neppe være vesentlige.

Ved den konkrete bedømmelse tar jeg utgangspunkt i at skulderskaden er et typisk utslag av en risikofylt arbeidssituasjon under utføring av arbeidsprosesser. Løftet måtte utføres stående på en plattform med bolten i eller over hodehøyde. Det skal lite til for at slik eksponering kan føre til skade på den som løfter og hjelperen. Denne situasjon kan den enkelte arbeidstaker bare i liten grad kontrollere, og arbeidstakeren bør derfor holdes skadesløs når eksponeringen fører til skade. Arbeidsgiver vil normalt være nærmere til å bære risikoen og kan gjennom den tvungne forsikring bære de økonomiske følger. Jeg tilføyer at etter ulykken gjennomføres slike løft ved maskinell hjelp.”

- (45) På bakgrunn av forarbeidene til yrkesskadedeforsikringsloven og disse to dommene kan det legges til grunn at § 11 første ledd bokstav c ikke er ment å ha et vidt anvendelsesområde. Bestemmelsen skal fungere som en sikkerhetsventil for tilfelle som ligger nær opp til hva som dekkes etter bokstav a eller b.
- (46) Staten har anført at begrepet ”arbeidsprosesser” forutsetter tekniske, kjemiske eller mekaniske arbeidsoppgaver som utføres etter en forhåndsbestemt og klart definert fremgangsmåte, og der den enkelte arbeidstaker har liten eller ingen innflytelse over hvordan utførelsen skal skje. Denne forståelsen er etter mitt syn noe for snever. Eksempelvis antar jeg at også rent manuelle arbeidsoppgaver vil kunne omfattes. Videre kan det nok foreligge en ”arbeidsprosess” selv om arbeidstakeren har en viss valgmulighet med hensyn til utførelsen, for eksempel fordi det er naturlig å velge en fremgangsmåte fremfor en annen.
- (47) Men når dette er sagt, er jeg enig med staten i at uttrykket ”skadelige stoffer eller arbeidsprosesser” gir anvisning på en begrensning. De nevnte uttalelsene i forarbeidene,

samt beskrivelsen av skadelidtes arbeidssituasjon i de to dommene jeg har nevnt, trekker i samme retning.

- (48) Det er ikke her nødvendig å gå nærmere inn på den generelle grensdragning. Den ”arbeidsprosess” befalsskoleelevene eventuelt utførte, var å delta i ”overlevelsesuken”, som strakk seg over fire dager. Oppgaven var først og fremst å klare seg utendørs med lite utstyr over flere dager, først flere sammen, deretter hver for seg. Den fjerde dagen skulle de dessuten opptre som krigsfanger på flukt, og til slutt – som en del av dette – innen seks timer forflytte seg til et bestemmelsessted som kun var en times marsj unna.
- (49) Hva enten man vurderer overlevelsesuken som helhet eller betrakter de forskjellige stadier av den, hadde elevene betydelig frihet med hensyn til hvordan de enkelte oppgaver skulle løses. De var overlatt til seg selv, deres veivalg i terrenget og gjøremål var i liten grad spesifisert, og ingen tilstedeværende offiserer førte tilsyn med dem. Etter mitt syn er det ikke naturlig å anse en slik øvelse, som var et ledd i deres opplæring, som en ”arbeidsprosess” i lovens forstand.
- (50) Siden befaleelevene var dårlig utstyrt, sultne og utmattet, var det vanskelig for dem å handle rasjonelt i øvelsens slutfase. Men det forhold at oppgavene på denne måten ble svært krevende for elevene, innebærer etter mitt syn ikke i seg selv at overlevelsesuken kan anses som en arbeidsprosess i lovens forstand. Konsekvensen ville i så fall være at skader ved de fleste fysiske og psykisk krevende arbeidsoppgaver vil omfattes av bestemmelsen, noe som ikke ville være i samsvar med forutsetningen om at bestemmelsen har en snever rekkevidde. Det ville også være vanskelig å skille ut de oppgaver – for eksempel de militære øvelser – som er så krevende at de skal anses som en arbeidsprosess i forhold til de oppgaver som faller utenfor et slikt skille.
- (51) A har anført at risikosynspunkter, ansvarspulveriseringshensyn og alminnelige rettsferdsbetraktninger taler for at hans skade faller inn under dekningen i yrkesskadeforsikringen. Men jeg kan ikke se at disse hensyn – som har generell rekkevidde – her kan slå igjennom overfor den lovforståelse som etter mitt syn følger av lovens uttrykksmåte, forarbeider og rettspraksis. Dette innebærer at hvis tilfeller som det foreliggende skal omfattes av forsikringsdekningen, må det skje ved en regelendring.
- (52) Avslutningsvis nevnes at Forsikringskadenemnda i sin praksis etter § 11 første ledd bokstav a har lagt vekt på om kulden har inntruffet plutselig, om den har vært særlig sterk, samt skadelidtes kontroll over situasjonen. Dette er i tråd med et rundskriv utarbeidet av NAV om hvilke kuldeskader som kan gi grunnlag for erstatning. De situasjoner som har vært godtatt av nemnda, har vært langt mer belastende enn i denne sak. Som nevnt er det klarlagt at det var moderat nattekulde under overlevelsesuken. As sak kan derfor ikke sies å ligge nær opp til hva som har vært godtatt etter bokstav a.
- (53) Anken har ikke ført frem. Staten har ikke nedlagt påstand om sakskostnader for Høyesterett. For de tidligere instanser ble det ikke tilkjent sakskostnader.

(54) Jeg stemmer for denne

D O M :

Anken forkastes.

(55) Dommer **Bull:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.

(56) Dommer **Falkanger:** Likeså.

(57) Dommer **Stabel:** Likeså.

(58) Dommer **Tjomsland:** Likeså.

(59) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

Anken forkastes.

Riktig utskrift bekreftes: